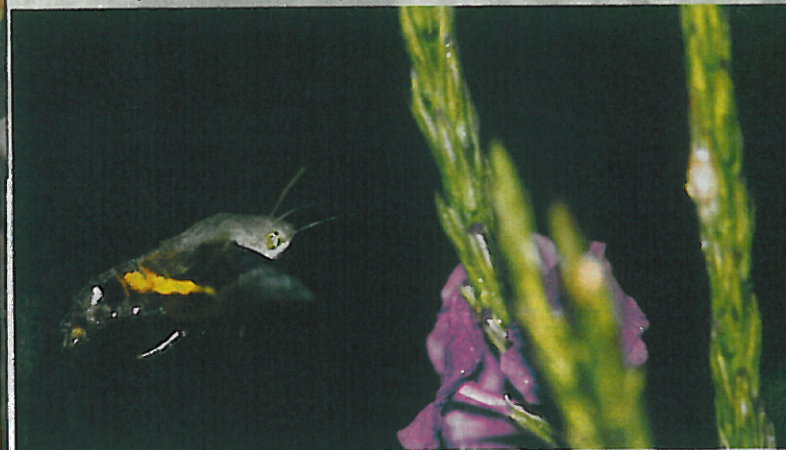

Het muntvlindertje is een microvlinder die veel in tuinen wordt gezien (Foto: Hans Smeenk)

Ligusterpijlstaarten zijn grote vlinders die overdag vaak rustend worden gevonden. (Foto: Bob van de Dijk)

De kolibrivlinder is een dagactieve nachtvlinder, duidelijk is de lange tong te zien. (Foto: Jack Folkers)

Met zijn felle kleuren behoort de grote beer toch tot de nachtvlinders. (Foto: Jeroen Voogd)

De wereld van

Dat in Nederland allerlei verschillende vlinders voorkomen is de meeste mensen wel bekend. Koolwitjes, dagpauwogen, citroenvlinders en andere kleurige fladderaars brengen regelmatig een bezoekje aan de tuin. Maar het grootste gedeelte van de Nederlandse vlinders, pakweg 2000 soorten, vliegt 's nachts. Dan is er dus misschien wel meer in de tuin te beleven dan overdag...

DOOR: **INEKE KOOPMANS, VLINDERSTICHTING**

Micro en macro

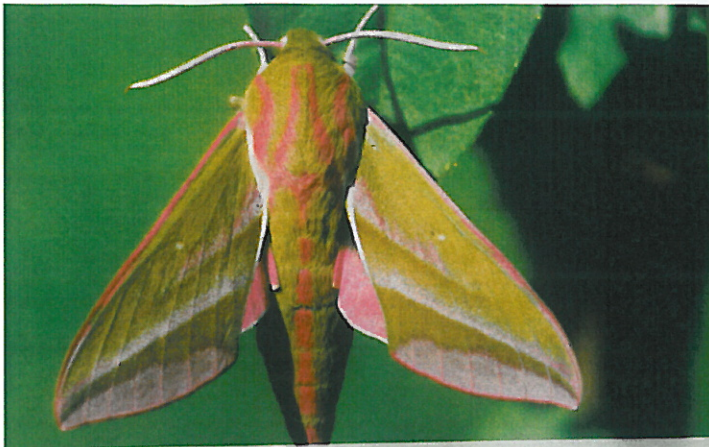
Nachtvlinders worden onderscheiden in twee groepen: macro- en microvlinders. De laatste zijn ruim in de meerderheid, maar zie je gauw over het hoofd, niet alleen door hun klein formaat (minder dan 5 mm) en omdat ze 's nachts vliegen, maar ook omdat je ze nauwelijks als vlinder herkent. Twee microvlinders die je nog wel eens in de tuin kunt bewonde-

ren, zijn het muntvlindertje en de bonte brandnetelmot.

De macrovlinders (ongeveer 800 soorten) zijn over het algemeen groter, tot zelfs een uitschieter naar wel 8 cm, zoals de ligusterpijlstaart. Ze zijn in de zomer vaak overdag te vinden in diepe slaap, rustend op schuttingen en muren. Pas als de avond valt gaan ze weer vliegen.

What's in a name?

De stelregels dat nachtvlinders 's nachts vliegen gaat helaas niet altijd op. Ruim 100 soorten nachtvlinders zijn ook overdag actief. De kolibrievlinder bijvoorbeeld, die op klaarlichte dag met zijn lange tong nectar uit bloemen hengelt, hoort toch bij de nachtvlinders. En dat kan je zien aan zijn voelsprietten. Bij dagvlinders zit er altijd een soort bolletje op het eind.

Het groot avondrood heeft prachtige kleuren. (Foto: Jeroen Voogd)

Aan de rups van de ligusterpijlstaart is te zien waar de familie-naam vandaan komt. (Foto: Ab Baas)

De rups van de grote beer heeft een heleboel (onschadelijke) haren. (Foto: Germ Wind)

De grote wintervlinder 'spant' zijn lijf om vooruit te komen en hoort daarom bij de familie van de spanners. (Foto: Ab Baas)

nachtvlinders

Nachtvlinders hebben antennen in allerlei vormen, maar nooit zo'n knopje.

Familietrekjes

Namen van nachtvinders kunnen behoorlijk exotisch klinken. Gele tijger, avondrood, wapendrager, grote beer.. in de wereld van de nachtvinders kan het allemaal. Wanneer we het groot avondrood van dichtbij bekijken, is de prachtige dieprode-rode kleur een logische verklaring voor de al even prachtige naam. Maar bij de grote beer ligt het minder voor de hand. Met zijn zwartwitte vlekkenpatroon en rode lijf doet deze vlinder in de verste verte niet aan een beer denken. Toch is er een simpele verklaring:

de rups. In het verleden wist men niet dat rupsen en vlinders dezelfde dieren zijn, en daarom dragen veel vlinders een naam die eigenlijk op de rups slaat.

De familie van de pijlstaarten heeft prachtige, bont gekleurde familieleden als het op vlinders aankomt. Maar de naam 'pijlstaart' is te danken aan de rupsen, die allemaal een soort pijltje op hun achterlijf dragen. Waar dit pijltje voor dient, is niet bekend. Wel weten we dat ze er niet mee kunnen prikken of steken.

Ook de familienaam van de 'beren' wordt pas duidelijk als we naar de rupsen kijken. Deze harige pluizenbollen zie je nog

wel eens als ze, op zoek naar een plekje om te verpoppen, een zandpad oversteken. Geen zorgen: anders dan bij processierupsen, die met veel rupsen bij elkaar leven, hebben de beerrupsen geen brandharen. Zo'n behaarde eenling kan dus geen kwaad voor de mens!

Ook de familie van de spanners heeft haar naam te danken aan de rupsen. De rupsen uit deze familie bewegen zich op een bepaalde manier voort, te vergelijken met een boog die gespannen wordt: ze trekken hun achterlijf naar hun kop, en strekken zich weer uit. De familie van de spanners is groot: in Nederland horen er ongeveer 300 soorten bij deze familie.

Exotische namen als gele tijger, avondrood, wapendrager, grote beer.

Op de vleugels

Nachtvlinders hebben een heel ander leven dan dagvlinders. Waar een vlinder

Nachtvlinder hebben vaak een dikke 'vacht' om warm te blijven - Kop van zwarte herfstspinner (Foto: Bob van de Dijk)

Het mannetje van de plakker heeft sterk geveerde antennen, om goed te kunnen ruiken. (Foto: Saxifraga, Frits Bink)

De berkenspikkelspanner is een meester in camouflage (Foto: Bob van de Dijk)

zijn potentiële partners langs ziet vliegen terwijl hij lekker in het zonnetje zit op te warmen, moeten nachtvlinders het doen met duisternis en kou. Omdat vlinders koudbloedig zijn, hebben ze warmte nodig om te kunnen vliegen. Daar hebben de nachtvlinders iets op gevonden. Anders dan dagvlinders zijn veel nachtvlinders uitgerust met een flinke bontjas: een dikke laag haren die warmte goed vasthoudt. Voordat een nachtvlinder in actie komt, trilt hij met zijn vliegspieren. Door deze trilling worden de spieren warm, en door de bontjas wordt

de warmte in het lijf vastgehouden. Zo wordt de vlinder razendsnel warm. Zie je zo'n vlinder met trillende vleugels, weet je bijna zeker dat hij van plan is om ervandoor te gaan.

Ik ruik ik ruik wat jij niet ruikt..

Als het donker is, kan je niet vertrouwen op je ogen. Maar ook dat is voor nachtvlinders geen probleem: ze volgen hun neus. Een vlinderneus zit niet op de plek waar je hem verwacht, want vlinders ruiken met hun voelsprietten. En daar zijn ze goed in, sommige mannetjes kun-

nen hun vrouwtjes op een paar kilometer (!) afstand ruiken. Om geuren zo goed mogelijk te kunnen opvangen, hebben sommige mannetjes voelsprietten die heel sterk geveerd zijn. Als je een nachtvlinder ziet met zulke 'veren', weet je dus dat je met een mannetje te maken hebt.

Onzichtbaar

Veel nachtvlinders hebben er baat bij om overdag niet op te vallen. Vogels zijn dol op nachtvlinders, dus het gevaar om opgegeten te worden ligt altijd op de loer. Nachtvlinders hebben verschillende manieren om dat te voorkomen. Felrode of gele kleuren geven vaak aan dat vlinders giftig zijn. Door zeer opvallend te zijn hopen ze de dans te ontspringen. Maar veel nachtvlinders zijn meesters in camouflage. Subtiel bruin, grijs en zwart getekend: op een boomschors zie je ze helemaal over het hoofd.

Meer informatie?

Het uit elkaar houden van 2000 verschillende vlindersoorten is lastig. En dan zijn er ook nog 2000 verschillende rupsen! Er zijn verschillende websites om u te helpen. Op www.vlindernet.nl van De Vlinderstichting staan bijna alle macrovlindersoorten van Nederland beschreven. Met het handige vlinderzoeksysteem en rupsenzoeksysteem, kunt u op zoek naar de naam van het beestje dat u gezien hebt. Op www.microlepidoptera.nl staat veel informatie over microvlinders.

Nationale nachtvlindernacht

De jaarlijkse nachtvlindernacht wordt op vrijdag 2 september georganiseerd. Op honderden plekken in het land wordt er op deze avond naar nachtvlinders gekeken. Door een felle lamp aan te zetten of zoete stroop te smeren, kan je de vlinders lokken. Nieuwsgierig? Doe mee aan een excursie bij u in de buurt! Kijk op www.nachtvlindernacht.nl voor alle excursies.

De Vlinderstichting

De Vlinderstichting is de organisatie die vlinders en libellen in Nederland beschermt. Al meer dan 25 jaar zet De Vlinderstichting zich in voor deze bedreigde dieren. En dat is hard nodig, want veel soorten hebben het moei-

lijk. U kunt De Vlinderstichting een handje helpen! Bijvoorbeeld door uw tuin vlindervriendelijk te maken, uw waarnemingen aan ons door te geven of donateur te worden. Kijk voor meer informatie op www.vlinderstichting.nl.